

TERUGBLIK

Op 14 januari hield Ir. T. van Tol een voordracht getiteld: 'De verdwenen nederzetting Laren bij het Sint Janskerkhof'.

Toen de spreker in 1982 een bodemonderzoek uitvoerde op de Laarder Eng, werd geconstateerd dat niet alleen op de landbouwgronden van het dorp zelf een dikke (72 cm) zwarte teelaarde-laag aanwezig was, maar dat, terwijl de laag verder naar de periferie toe steeds dunner werd, er opeens ook, op 20 m hoogte nabij het Sint Janskerkhof een onverwacht dikke laag (55 cm) aanwezig was.

Men zou dus kunnen concluderen dat ter plaatse een nederzetting geweest moet zijn. Daarvoor geven de gebruikelijke bronnen echter geen duidelijke aanwijzingen. Op de oudst bekende kaart van het Gooi, de z.g. Ronde Kaart van Gooiland, mogelijkerwijs vervaardigd in 1524, staat twee maal de plaats Laren vermeld: eenmaal op de huidige plaats van het dorp en eenmaal nabij het huidige Sint Janskerkhof, waarbij alleen een kerk is afgebeeld, zonder huizen. Een kaart van 1538 geeft een kerk plus één huis op deze plaats. Overigens werd de betreffende kerk in 1586 op last van de Staten van Holland afgebroken.

De gedachte dat er ter plaatse wel degelijk sprake moet zijn geweest van bewoning, liet de spreker echter niet los, en tijdens de lezing bleek hoe hij door middel van een ongebruikelijke bewijsvoering zijn gelijk kon aantonen.

Hij concentreerde namelijk zijn aandacht op de vorm van de akkers. Daaruit kan een deskundige afleiden wanneer deze werden aangelegd en van welke landbouwtechnieken de toenmalige boer zich bediende. Tot een beter begrip daarvan zette de heer Van Tol uiteen van welk soort akkers er sprake was en welke landbouwwerktuigen daar bij hoorden: huiskampen van ca. 105 m, kampen van 150 m, kromme percelen van 210 m of meer, percelen van 210 m en zelfs van 300 m. En de bijbehorende technieken: potstallandbouw, het eergetouw, de wielploeg en de Larense slofploeg. Allemaal onbekende uitdrukkingen voor het merendeel der toehoorders, welke termen echter op heldere wijze en door middel van instructieve dia's werden toegelicht.

Ook de bodemgesteldheid werd in het betoog betrokken; de aanwezigheid van al dan niet doorlaatbare lagen in de ondergrond was mede bepalend voor de vorm van de akkers. Tevens leverde een onderzoek naar de diverse eigenaren van de percelen rond het St. Janskerkhof interessante gegevens op.

Uiteindelijk kon worden geconcludeerd, dat ter plaatse reeds omstreeks 600, een achttal boerderijen moet hebben

reeds omstreeks 600, een achttal boerderijen moet hebben gestaan, hetgeen tevens de oprichting van een kerk, de St. Janskerk, kan verklaren - immers een dergelijke omvang was in die tijd gebruikelijk voor nederzettingen in deze streken.

Spreeker stipte aan het eind van zijn boeiend betoog de controverses aan die bestaan tussen de verschillende historici van het Gooi over de vraag waarom de kerk te Laren aan St. Jan gewijd was en niet zoals op zo vele plaatsen, aan St. Vitus.

Wij willen dit, ondeskundig als we zijn, verder onbesproken laten; slechts willen we concluderen dat Ir. Van Tol onze Kring een buitengewoon interessante avond bezorgde.

L.J.W.

EEN ZEER BIJZONDERE JAARVERGADERING

In de agenda stond het zo eenvoudig: "woensdag 25 maart 1987, jaarvergadering, ruilbeurs en een korte inleiding over een vergeten Hilversummer door Dr. P.W. de Lange". Maar velen hadden kennelijk wel vermoed dat die 25e een heel bijzondere avond zou worden, want de opkomst van leden en belangstellenden was zeer groot. Voorzitter P. Timmer opende de avond en sprak vervolgens zijn jaarrede uit, waarin zoals gebruikelijk de goede en slechte zaken de revue passeerden en de toekomstvisie van het bestuur werd uiteengezet. Daarna werd het financieel beleid van de penningmeester aan de orde gesteld, en, hoe kan het anders met zó'n penningmeester, onder applaus goedgekeurd.

Maar daarna werd van het programma afgeweken. Mevrouw Westermann kreeg het woord om de heer Siem Pos toe te spreken. Het verzoek daartoe, zei ze, had ze met enige aarzeling aanvaard, daar ze verondersteld werd het kort te houden, hetgeen een bijna onmogelijke opdracht was gezien de vele verdiensten van de heer Pos. Maar waarom moest hij worden toegesproken? Omdat Albertus Perk hem wilde eren als één van haar 'founding fathers'.

Hij speelde een belangrijke rol in de voorloper van onze Historische Kring, de 'Werkgroep Albertus Perk', nog eerder de 'Studiegroep Gooise Geslachten' geheten. Toen dan ook, al weer meer dan tien jaren geleden de 'Historische Kring Albertus Perk' werd opgericht, was het vanzelfsprekend dat de heer Pos zitting nam in het bestuur. Tot 1983 was hij daarin actief, laatstelijk als vice-voorzitter. Spreekster memoreerde dat de heer Pos degene was, die zorgde dat de zo waardevolle Collectie Boekschoten ter beschikking kwam van

onze vereniging. Maar niet alleen op historisch terrein, ook op het gebied van de archeologie is en was de toesprekene actief en deskundig. Hij was vanaf de oprichting betrokken bij de Archeologische Werkgemeenschap Nederland en in het bijzonder bij de Gooise afdeling 'Naerdincklant'. Hij zette o.m. het Archeologisch Documentatie Centrum voor 't Gooi en omstreken op. Ook was hij correspondent van de Rijksdienst voor Bodemkundig Onderzoek.

Tot op de dag van vandaag is hij bezig, zoals blijkt uit het recent verschenen verslag van de opgraving van de restanten van kasteel Ruysdael bij Blaricum, en de door hem verrichte veldverkenningen op de Gooise heide, waarbij vele nieuwe gegevens aan het licht kwamen.

Het is echter vooral vanwege zijn verdiensten op het gebied van de geschiedbeoefening dat 'Albertus Perk' de heer Pos wil eren, en daarom werd in een recente bestuursvergadering besloten hem te benoemen tot ere-lid. Formeel zou nu, volgens de spreekster, de vergadering om goedkeuring van dit besluit moeten worden gevraagd. Het bestuur had dit niet vooraf willen doen omdat dit de verrassing voor de heer Pos zou hebben weggenomen, terwijl het er bovendien niet aan twijfelde dat bovengenoemd besluit de instemming van de vergadering zou hebben. Het feit dat mevrouw Westermann niet kon uitspreken wegens het langdurig en luid applaus bewees de wijsheid van dit inzicht. Ten bewijze van zijn ere-lidmaatschap kreeg de heer Pos een door J. Meijer fraai gecalligrafeerde oorkonde. Daarna kwamen nog vele bestuurders van zusterverenigingen hem feliciteren en cadeaus overhandigen.

De heer Siem Pos bedankte het bestuur en de leden voor zijn benoeming tot erelid van de historische vereniging AP.

Vervolgens kwam Dr. De Lange aan het woord met zijn voordracht over een onbekende Hilversummer. Hij zei o.m. het volgende:

"Vanavond hoop ik U iets te vertellen over een persoon, die van grote betekenis is geweest voor de historie van Hilversum, maar desondanks zo goed als vergeten is. Vooraf zou ik mij graag overtuigen of U hem ook vergeten hebt. En

ik zal U daarom straks een vraag stellen. Maar ik verzoek allen, die iets met de redactie van 'Eigen Perk' te maken heeft, of gehad heeft, op mijn vraag niet mee te reageren.

De aansluiting - in 1874 - van Hilversum aan het spoorweginet is een van de belangrijkste - zo niet de allerbelangrijkste - gebeurtenis uit de vorige eeuw. Velen hebben daartoe meegewerkt; van plannenmakers en geldschietters tot grondwerkers en bouwvakarbeiders. Maar één is wel de belangrijkste geweest. Dat is de man, die zijn plan heeft weten te realiseren. En verantwoordelijk is geweest voor dat grote station in die kleine plaats. Hij verdient dat zijn naam voorkomt in het Gulden Boek. Maar U zult die naam daar vergeefs zoeken. En dat is een ernstige lacune.

Nu vraag ik U: wie weet zijn naam? En wie was dat dan?

De heer De Lange tijdens zijn voordracht. Omdat hij zijn tekst moeilijk kon lezen werd hij gesouffleerd door zijn dochter, mevrouw Engels. Dat bleek overigens nauwelijks nodig. De heer Van Velzen wist het antwoord op de gestelde vraag.

Dank zij de hulp van Ed van Mensch kan ik U hier zijn portret tonen, op rijpere leeftijd: Rudolf van den Wall Bake.

Hij stamt uit een milieu van gefortuneerde lieden, die bereid waren iets in het algemeen belang te ondernemen, zoals in dit geval de aanleg en exploitatie van spoorwegen. Op de eerste in ons land, de in 1839 geopende 'oude lijn' van de Hollandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij waren in 1874 al gevolgd de Rijnspoorweg, de Maatschappij tot

Exploitatie van Staatsspoorwegen en - eerst onlangs - de Centraal Spoor. Alle particuliere ondernemingen, die - waar mogelijk - elkaar beconcurrerden. Daar kwam nu in 1874 de Oosterspoor bij.

Onze man was in 1843 geboren te Utrecht als zoon van de toenmalige muntmeester. Een oom van hem zat in het bestuur van de Staatsspoorwegen. Hij heeft een deel van zijn jeugd te Hilversum doorgebracht, waar zijn vader aan de Soestdijkerstraatweg de grote villa Heidepark had laten bouwen. Zijn schoolse vakopleiding bleef beperkt tot wat wij nu een lagere technische school zouden noemen. Zijn verdere opleiding verwierf hij in de praktijk bij verschillende bedrijven, waaronder te Brussel. Nog nauwelijks 21 jaar oud was hij echter al directeur van een metaalbedrijf in Utrecht met ruim 400 man personeel. Wat later trad hij in dienst van de H.IJ.S.M., die de oude lijn exploiteerde. Dat was een goudmijntje, maar de directie rustte op haar lauweren en vertoonde weinig initiatieven. De exploitatie was in hoofdzaak beperkt gebleven tot het vervoer van personen. In Holland verliep praktisch alle vervoer van goederen van ouds te water. Maar het vervoer per trein kon veel vlugger gaan. Als er al vracht was, werd er een goederentrein aan de trein gekoppeld. Een goederentrein was een grote uitzondering. Er bestonden dan ook nauwelijks accommodaties voor opslag en verlading van goederen.

Onze man heeft daar verandering in gebracht. En zo kwam hij later met zijn plannen voor de verbinding van Amsterdam met Utrecht en Amersfoort, via Hilversum.

Op zijn oude dag - in het begin van deze eeuw - heeft hij zijn herinneringen ter zake te boek gesteld. Nog niet zo heel lang geleden heeft een van zijn nakomelingen deze aantekeningen plus een aantal foto's geschonken aan het gemeente-archief alhier. Toen de toenmalige archivaris de heer Frielink, mij daarop opmerkzaam gemaakt had, heb ik daarin aanleiding gevonden voor een artikeltje in ons blaadje, dat toen kort te voren 'Eigen Perk' was gaan heten. Ik had verwacht dat deze publicatie veel opzien zou baren en de toenmalige secretaris van onze kring, de heer Timmer was ook enthousiast. Maar wat er gebeurde? Niets. De buitenwereld heeft er geen enkele notitie van genomen. En zo ging de zaak in de doofpot, wat ze mijns inziens niet verdient. Vandaar dit verhaal nu."

Maar al had de heer De Lange zijn toehoorders verrast, op zijn beurt stond hem nu een verrassing te wachten. Bestuurslid C. van Aggelen bood hem namelijk een cadeautje aan, te weten een dubbeltje uit het geboortjaar van de heer De Lange, 1887, plus twee vergrotingen van het munt-

stukje. En daarop was een heel bijzonder muntmeesters-teken te zien, dat maar één jaar in gebruik is geweest, zodat munten uit 1887 zeer zeldzaam zijn. Maar het meest interessante was, dat de betrokken muntmeester óók een Van den Wall Bake was! De wijze waarop de heer Van Aggelen zijn onthullingen bracht, veroorzaakte grote hilariteit in de zaal, en een brede glimlach bij de heer De Lange, die zichtbaar genoot van deze verrassing. In een volgende aflevering van 'Eigen Perk' zal de heer Van Aggelen nader ingaan op deze geschiedenis.

Hierna volgde nog een gezellig samenzijn tijdens de ruilbeurs die blijkbaar voor alle partijen tot tevredenheid verliep, gezien de vrolijke gezichten. Maar misschien kwam dat ook een beetje door het glaasje wijn en de lekkere hapjes, aangevoerd door de secretaris plus familie.

L.J.W.

